

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τέταρτο τμήμα)

της 9ης Ιουλίου 2015*

«Παράβαση κράτους μέλους — Οδηγία 2003/88/ΕΚ — Οργάνωση του χρόνου εργασίας —
Οργάνωση του χρόνου εργασίας των ειδικευόμενων ιατρών»

Στην υπόθεση C-87/14,

με αντικείμενο προσφυγή του άρθρου 258 ΣΛΕΕ λόγω παραβάσεως, που ασκήθηκε στις
18 Φεβρουαρίου 2014,

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους M. van Beek και J. Enegren, με τόπο επιδόσεων στο
Λουξεμβούργο,

προσφεύγουσα,

κατά

Ιρλανδίας, εκπροσωπούμενης από τις E. Creedon και E. Mc Phillips καθώς και τους A. Joyce και
B. Counihan, επικουρούμενους από τον D. Fennelly, barrister,

καθής,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τέταρτο τμήμα),

συγκείμενο από τους L. Bay Larsen, πρόεδρο τμήματος, K. Jürimäe, J. Malenovský, M. Safjan και
A. Prechal (εισηγήτρια), δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: Y. Bot

γραμματέας: L. Hewlett, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της
4ης Μαρτίου 2015,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της
19ης Μαρτίου 2015,

εκδίδει την ακόλουθη

* Γλώσσα διαδικασίας: η αγγλική.

Απόφαση

- 1 Με την προσφυγή της, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ζητεί από το Δικαστήριο να αναγνωρίσει ότι η Ιρλανδία παρέβη τις υποχρεώσεις τις οποίες υπέχει από τα άρθρα 3, 5, 6 και 17, παράγραφοι 2 και 5, της οδηγίας 2003/88/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Νοεμβρίου 2003, σχετικά με ορισμένα στοιχεία της οργάνωσης του χρόνου εργασίας, καθόσον δεν εφάρμοσε τις διατάξεις της οδηγίας ως προς την οργάνωση του χρόνου εργασίας των νέων ιατρών [νοσοκομειακοί ιατροί που δεν κατέχουν θέση επιμελητή («non-consultant hospital doctors», στο εξής: NCHD)].

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

- 2 Το άρθρο 2 της οδηγίας 2003/88, το οποίο τιτλοφορείται «Ορισμοί», ορίζει τα εξής:
- «Κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας, νοούνται ως:
1. “χρόνος εργασίας”: κάθε περίοδος κατά τη διάρκεια της οποίας ο εργαζόμενος ευρίσκεται στην εργασία, στη διάθεση του εργοδότη, και ασκεί τη δραστηριότητα ή τα καθήκοντά του, σύμφωνα με τις εθνικές νομοθεσίες ή/και πρακτικές
- [...]».
- 3 Το άρθρο 3 της οδηγίας 2003/88, το οποίο τιτλοφορείται «Ημερήσια ανάπαυση», ορίζει τα εξής:
- «Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τα αναγκαία μέτρα ώστε κάθε εργαζόμενος να διαθέτει, ανά εικοσιτετράωρο, περίοδο αναπαύσεως ελάχιστης διάρκειας ένδεκα συναπτών ωρών.»
- 4 Το πρώτο εδάφιο του τιτλοφορούμενου «Εβδομαδιαία ανάπαυση» άρθρου 5 της εν λόγω οδηγίας ορίζει τα εξής:
- «Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τα αναγκαία μέτρα ώστε κάθε εργαζόμενος να διαθέτει, ανά περίοδο επτά ημερών, μια ελάχιστη περίοδο συνεχούς αναπαύσεως είκοσι τεσσάρων ωρών, στις οποίες προστίθενται οι ένδεκα ώρες ημερήσιας αναπαύσεως οι οποίες προβλέπονται στο άρθρο 3.»
- 5 Κατά το άρθρο 6 της οδηγίας 2003/88, το οποίο τιτλοφορείται «Μέγιστη εβδομαδιαία διάρκεια εργασίας»:
- «Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τα αναγκαία μέτρα ώστε, σε συνάρτηση με τις επιταγές προστασίας της ασφάλειας και της υγείας των εργαζομένων:
- [...]
- β) ο χρόνος εργασίας να μην υπερβαίνει, ανά επτάήμερο, τις 48 ώρες, κατά μέσο όρο, συμπεριλαμβανομένων των υπερωριών.»
- 6 Το άρθρο 16 της ως άνω οδηγίας, το οποίο τιτλοφορείται «Περίοδοι αναφοράς», προβλέπει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες τα κράτη μέλη δύνανται να ορίζουν περιόδους αναφοράς για την εφαρμογή, μεταξύ άλλων, των άρθρων 5 και 6 της ίδιας οδηγίας.

7 Οι παράγραφοι 2 και 5 του άρθρου 17 της οδηγίας 2003/88 ορίζουν τα εξής:

«2. Οι παρεκκλίσεις που προβλέπονται [στην παράγραφο 5] επιτρέπεται να θεσπίζονται μέσω της νομοθετικής, κανονιστικής ή διοικητικής οδού ή με συλλογικές συμβάσεις ή με συμφωνίες μεταξύ κοινωνικών εταίρων, υπό τον όρο ότι στους οικείους εργαζομένους χορηγούνται ισοδύναμες περιόδοι αντισταθμιστικής ανάπαυσης ή ότι, σε εξαιρετικές περιπτώσεις όπου είναι αντικειμενικώς αδύνατη η χορήγηση ισοδύναμων περιόδων αντισταθμιστικής ανάπαυσης, παρέχεται κατάλληλη προστασία στους οικείους εργαζομένους.

[...]

5. Σύμφωνα με την παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου, παρεκκλίσεις από το άρθρο 6 και το σημείο β) του άρθρου 16 είναι δυνατόν να επιτρέπονται στην περίπτωση ασκούμενων γιατρών σύμφωνα με τις διατάξεις του δεύτερου έως εβδόμου εδαφίου της παρούσας παραγράφου.

Όσον αφορά τις αναφερόμενες στο πρώτο εδάφιο παρεκκλίσεις από το άρθρο 6, αυτές επιτρέπονται για μεταβατική περίοδο πέντε ετών από την 1η Αυγούστου 2004.

Τα κράτη μέλη μπορούν να έχουν στη διάθεσή τους πρόσθετη περίοδο μέχρι δύο ετών, εάν χρειασθεί, προκειμένου να λάβουν υπόψη τις δυσκολίες ως προς την τήρηση των διατάξεων περί χρόνου εργασίας σε [ό,τι] αφορά τις ευθύνες τους για την οργάνωση και την παροχή υπηρεσιών υγείας και ιατρικής φροντίδας. [...]

Τα κράτη μέλη μπορούν να έχουν στη διάθεσή τους πρόσθετη περίοδο μέχρι ενός έτους, εάν χρειασθεί, για να ληφθούν υπόψη οι ειδικές δυσκολίες ως προς την ανταπόκριση στις ευθύνες που αναφέρονται στο τρίτο εδάφιο. [...]

Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε σε καμία περίπτωση ο αριθμός των εβδομαδιαίων ωρών εργασίας να μην υπερβαίνει τις 58, κατά μέσο όρο, κατά τη διάρκεια των τριών πρώτων ετών της μεταβατικής περιόδου, τις 56, κατά μέσο όρο, κατά τα επόμενα δύο έτη και τις 52, κατά μέσο όρο, για κάθε εναπομένουσα περίοδο.

[...]

Όσον αφορά το άρθρο 16 στοιχείο β), οι παρεκκλίσεις που αναφέρονται στο πρώτο εδάφιο επιτρέπονται με την προϋπόθεση ότι η περίοδος αναφοράς δεν υπερβαίνει τους δώδεκα μήνες, κατά το πρώτο τμήμα της μεταβατικής περιόδου που ορίζεται στο πέμπτο εδάφιο, και τους έξι μήνες μετά.»

8 Το άρθρο 19 της ως άνω οδηγίας, το οποίο τιτλοφορείται «Περιορισμοί παρεκκλίσεων από τις περιόδους αναφοράς», ορίζει τα εξής:

«Η ευχέρεια παρέκκλισης από το άρθρο 16 στοιχείο β) [...] δεν επιτρέπεται να καταλήγει σε περίοδο αναφοράς που να υπερβαίνει τους έξι μήνες

Ωστόσο, τα κράτη μέλη δύνανται, τηρώντας πάντα τις γενικές αρχές προστασίας της ασφάλειας και της υγείας των εργαζομένων, να επιτρέπουν, για αντικειμενικούς ή τεχνικούς λόγους ή για λόγους οργάνωσης της εργασίας, να καθορίζονται από τις συλλογικές συμβάσεις ή συμφωνίες μεταξύ κοινωνικών εταίρων περιόδοι αναφοράς που να μην υπερβαίνουν οπωσδήποτε τους δώδεκα μήνες.

[...]»

Το ιρλανδικό δίκαιο

- 9 Η κανονιστική απόφαση του 2004 σχετικά με τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες (οργάνωση του χρόνου εργασίας) (ειδικευόμενοι ιατροί) [European Communities (Organisation of Working Time) (Activities of Doctors in Training) Regulations 2004, SI 2004, αριθ. 494], όπως τροποποιήθηκε με την κανονιστική απόφαση του 2010 (SI 2010, αριθ. 533, στο εξής: κανονιστική απόφαση του 2004) σκοπό έχει να μεταφέρει στο ιρλανδικό δίκαιο την οδηγία 2003/88 όσον αφορά τους NCHD.

Η προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασία

- 10 Η Επιτροπή, εκτιμώντας ότι, όσον αφορά τους NCHD, η Ιρλανδία παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει δυνάμει των άρθρων 3, 5 και 17 της οδηγίας 2003/88, ως προς τις ελάχιστες περιόδους ανάπαυσης, και των άρθρων 6 και 17, παράγραφος 5, της ίδιας οδηγίας, ως προς τα όρια του εβδομαδιαίου χρόνου εργασίας, απηύθυνε στο κράτος μέλος αυτό, στις 23 Νοεμβρίου 2009, έγγραφο οχλήσεως στο οποίο το εν λόγω κράτος μέλος απάντησε με έγγραφο της 25ης Ιανουαρίου 2010.
- 11 Στις 30 Σεπτεμβρίου 2011 η Επιτροπή εξέδωσε αιτιολογημένη γνώμη και κάλεσε την Ιρλανδία να λάβει τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να συμμορφωθεί προς τη γνώμη αυτή εντός δύο μηνών από την παραλαβή της. Το εν λόγω κράτος μέλος απάντησε στην Επιτροπή με έγγραφο της 13ης Ιανουαρίου 2012.
- 12 Η Επιτροπή, κρίνοντας μετά από την αλληλογραφία που επακολούθησε ότι οι εξηγήσεις που παρέσχε η Ιρλανδία δεν ήταν ικανοποιητικές, αποφάσισε να ασκήσει την υπό κρίση προσφυγή.

Επί της προσφυγής

Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

- 13 Η Επιτροπή διευκρινίζει ότι με την υπό κρίση προσφυγή δεν αμφισβητείται η μεταφορά με την κανονιστική απόφαση του 2004 της οδηγίας 2003/88 στην εσωτερική έννομη τάξη. Το θεσμικό αυτό όργανο υποστηρίζει όμως ότι οι ιρλανδικές δημόσιες αρχές δεν εφαρμόζουν την ως άνω κανονιστική απόφαση και ότι, ως εκ τούτου, το κράτος μέλος αυτό παραβαίνει τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 3, 5, 6 και 17, παράγραφοι 2 και 5, της ως άνω οδηγίας.
- 14 Προς στήριξη της προσφυγής της η Επιτροπή επικαλείται ότι, για την επίλυση συλλογικής διαφοράς που αφορούσε τον χρόνο εργασίας των NCHD, ο Irish Medical Organisation (Ιρλανδικός επαγγελματικός σύλλογος των ιατρών, στο εξής: IMO), ο οποίος εκπροσωπεί το σύνολο των ιατρών που ασκούν το επάγγελμά τους στο ιρλανδικό έδαφος, και η Health Service Executive (Αρχή των Υπηρεσιών Υγείας, στο εξής: HSE), ήτοι το δημόσιο όργανο που εκπροσωπεί τις υγειονομικές αρχές, υπέγραψαν στις 22 Ιανουαρίου 2012 συμφωνία διευθετήσεως, στην οποία είναι προσαρτημένη συλλογική σύμβαση μεταξύ των ίδιων μερών (στο εξής: συλλογική σύμβαση), καθώς και πρότυπη σύμβαση εργασίας για τους NCHD (στο εξής: πρότυπη σύμβαση εργασίας).
- 15 Κατά την Επιτροπή, η ρήτρα 3, στοιχεία a και b, της συλλογικής συμβάσεως, καθώς και ορισμένοι όροι της ρήτρας 5 της πρότυπης συμβάσεως εργασίας, αντιβαίνουν στις διατάξεις της οδηγίας 2003/88. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η παράβαση στην πράξη των υποχρεώσεων που απορρέουν από την ως άνω οδηγία επιβεβαιώνεται από διάφορες εκθέσεις σχετικά με την εφαρμογή της, καθώς και από δήλωση του IMO.

Επί της πρώτης αιτιάσεως με την οποία προβάλλεται ότι η ρήτρα 3, στοιχείο α, της συλλογικής συμβάσεως παραβαίνει την οδηγία 2003/88

- 16 Η Επιτροπή υποστηρίζει με την πρώτη αιτίαση ότι η ρήτρα 3, στοιχείο α, της συλλογικής συμβάσεως, δυνάμει της οποίας ορισμένες ώρες εκπαίδευσής των NCHD δεν αποτελούν «χρόνο εργασίας», παραβαίνει την οδηγία 2003/88. Κατά την Επιτροπή, οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες, στο μέτρο που επιβάλλονται από το εκπαιδευτικό πρόγραμμα και διεξάγονται σε χώρο ο οποίος καθορίζεται από το πρόγραμμα αυτό, αποτελούν «χρόνο εργασίας» για τους σκοπούς της οδηγίας 2003/88.
- 17 Η Ιρλανδία υποστηρίζει, αφενός, ότι οι συγκεκριμένες ώρες εκπαίδευσής αντιστοιχούν σε κατοχυρωμένη περίοδο εκπαίδευσής, κατά τη διάρκεια της οποίας οι NCHD δεν είναι διαθέσιμοι για την άσκηση της επαγγελματικής δραστηριότητάς τους. Αφετέρου, κατά το κράτος μέλος αυτό, η σχέση μεταξύ των NCHD και του φορέα εκπαίδευσής τους είναι διακριτή από την σχέση μεταξύ των NCHD και του εργοδότη τους. Οι σχετικές με την εκπαίδευση των NCHD υποχρεώσεις δεν αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της εργασίας τους. Η διεξαγωγή της εκπαίδευσής αυτής δεν διευθύνεται από τον εργοδότη, ούτε αυτός καθορίζει τις δραστηριότητες στις οποίες πρέπει να επιδίδονται οι NCHD για τις ανάγκες της εκπαίδευσής αυτής ή την πρόοδο των NCHD στο πλαίσιο της τελευταίας ή τον τόπο διεξαγωγής της.
- 18 Ως προς το σημείο αυτό, δεν αμφισβητείται ότι η ρήτρα 3, στοιχείο α, της συλλογικής συμβάσεως ορίζει ότι δεν αποτελούν χρόνο εργασίας οι ώρες εκπαίδευσής για τις οποίες γίνεται λόγος στο σημείο 1 του παραρτήματος 1 της συλλογικής συμβάσεως, το οποίο προβλέπει τα εξής:
- «Διακρίνονται τρεις κατηγορίες ωρών εκπαίδευσής:
- A) οι εκτός νοσοκομείου προγραμματισμένες και κατοχυρωμένες ώρες εκπαίδευσής οι οποίες επιβάλλονται από το εκπαιδευτικό πρόγραμμα·
- B) οι δραστηριότητες διδασκαλίας και εκπαίδευσής οι οποίες οργανώνονται στον χώρο εργασίας ανά τακτά διαστήματα (ανά εβδομάδα/δεκαπενθήμερο), όπως οι διαλέξεις, οι επιστημονικές συναυτήσεις καθώς και οι επιθεωρήσεις νοσηρότητας και θνησιμότητας·
- C) οι δραστηριότητες έρευνας, μελέτης, κ.λπ.»
- 19 Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση εκτέθηκε ότι ο συνολικός χρόνος που καλύπτουν οι ως άνω ώρες εκπαίδευσής κυμαίνεται μεταξύ 2 ωρών και 30 λεπτών και 17 ωρών ανά μήνα, ανάλογα με το στάδιο της εκπαίδευσής στο οποίο ευρίσκεται ο NCHD και τις συγκεκριμένες δραστηριότητες. Η Επιτροπή διευκρίνισε με το υπόμνημα απαντήσεως ότι στον «χρόνο εργασίας» κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 1, της οδηγίας 2003/88 πρέπει να συνυπολογίζονται οι ώρες εκπαίδευσής για τις οποίες γίνεται λόγος στο σημείο 1 του παραρτήματος 1, στοιχεία Α και Β, της συλλογικής συμβάσεως (στο εξής: ώρες εκπαίδευσής Α και Β), εξαιρουμένης της κατηγορίας ωρών εκπαίδευσής του εν λόγω σημείου 1, στοιχείο C.
- 20 Κατά πάγια νομολογία, αφενός, ο χαρακτηρισμός της παρουσίας του εργαζομένου ως «χρόνου εργασίας» κατά την έννοια της οδηγίας 2003/88 εξαρτάται από την υποχρέωσή του να είναι στη διάθεση του εργοδότη του (απόφαση Dellas κ.λπ., C-14/04, EU:C:2005:728, σκέψη 58, καθώς και διάταξη Grigore, C-258/10, EU:C:2011:122, σκέψη 53).
- 21 Το καθοριστικό στοιχείο είναι η υποχρέωση του εργαζομένου να είναι παρών στον χώρο που έχει καθορίσει ο εργοδότης και να βρίσκεται στη διάθεση του τελευταίου για να μπορεί να παράσχει αμέσως τις κατάλληλες υπηρεσίες σε περίπτωση ανάγκης (απόφαση Dellas κ.λπ., C-14/04, EU:C:2005:728, σκέψη 48, καθώς και διατάξεις Vorel, C-437/05, EU:C:2007:23, σκέψη 28, και Grigore, C-258/10, EU:C:2011:122, σκέψη 53).

- 22 Αφετέρου, στο πλαίσιο διαδικασίας λόγω παραβάσεως, εναπόκειται στην Επιτροπή να αποδείξει το υποστατό της προβαλλόμενης παραβάσεως και να προσκομίσει στο Δικαστήριο τα στοιχεία που είναι απαραίτητα για τον εκ μέρους του έλεγχου του υποστατού της εν λόγω παραβάσεως, χωρίς η Επιτροπή να μπορεί να στηριχθεί σε οποιοδήποτε τεκμήριο (βλ., ιδίως, απόφαση Επιτροπή κατά Πολωνίας, C-356/13, EU:C:2014:2386, σκέψη 104 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 23 Επιπλέον, όσον αφορά ειδικότερα αιτίαση σχετικά με την εφαρμογή εθνικής κανονιστικής ρυθμίσεως, για την απόδειξη παραβάσεως κράτους απαιτείται η προσκόμιση ιδιαίτερων αποδεικτικών στοιχείων σε σχέση με αυτά που λαμβάνονται συνήθως υπόψη στο πλαίσιο προσφυγής λόγω παραβάσεως που αφορά μόνον το περιεχόμενο εθνικής διατάξεως και, υπό τις συνθήκες αυτές, η ύπαρξη παραβάσεως κράτους μέλους μπορεί να στηριχθεί μόνο σε επαρκώς τεκμηριωμένη και εμπεριστατωμένη απόδειξη της προσαπτόμενης στις εθνικές διοικητικές αρχές πρακτικής, η οποία καταλογίζεται στο οικείο κράτος μέλος (βλ. αποφάσεις Επιτροπή κατά Βελγίου, C-287/03, EU:C:2005:282, σκέψη 28, και Επιτροπή κατά Γερμανίας, C-441/02, EU:C:2006:253, σκέψη 49).
- 24 Επισημαίνεται κατ' αρχάς ότι η Επιτροπή δεν αμφισβητεί τις εξηγήσεις της Ιρλανδίας ότι οι συγκεκριμένες ώρες εκπαίδευσης αντιστοιχούν σε κατοχυρωμένη περίοδο εκπαίδευσης, κατά τη διάρκεια της οποίας οι NCHD δεν είναι διαθέσιμοι για την παροχή ιατρικής περιθάλψεως στους ασθενείς. Αντιθέτως, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι οι σχετικές με την εκπαίδευση δραστηριότητες των NCHD αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα της εργασίας τους, καθόσον αυτοί οφείλουν να συμμετέχουν στις εν λόγω δραστηριότητες σύμφωνα με τους όρους της συμβάσεως εργασίας.
- 25 Επισημαίνεται συναφώς ότι, όπως υποστήριξε η Ιρλανδία χωρίς να αντικρουστεί επί του σημείου αυτού, η σχέση μεταξύ των NCHD και του φορέα εκπαίδευσής τους είναι διακριτή από την σχέση μεταξύ των NCHD και του εργοδότη τους. Ειδικότερα, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Επιτροπή δεν τεκμηρίωσε την άποψή της ότι οι οικείοι φορείς εκπαίδευσης και οι εργοδότες των NCHD ταυτίζονται με το Δημόσιο, μοναδικό κατά την Επιτροπή εργοδότη των NCHD υπό την έννοια της οδηγίας 2003/88.
- 26 Υπό τις συνθήκες αυτές, από το γεγονός που επικαλείται η Επιτροπή ότι οι ώρες εκπαίδευσης Α και Β επιβάλλονται «από το εκπαιδευτικό πρόγραμμα» και διεξάγονται σε χώρο ο οποίος καθορίζεται από «το πρόγραμμα αυτό» δεν μπορεί να συναχθεί ότι οι NCHD υποχρεούνται να είναι παρόντες στον χώρο που έχει καθορίσει ο εργοδότης και να βρίσκονται στη διάθεση του τελευταίου για να μπορούν να παράσχουν αμέσως τις κατάλληλες υπηρεσίες σε περίπτωση ανάγκης, κατά την έννοια της νομολογίας που εκτέθηκε στη σκέψη 21 της παρούσας αποφάσεως.
- 27 Εν συνεχεία, η ως άνω διαπίστωση δεν αναιρείται από την εκ μέρους της Επιτροπής επίκληση των ρητρών 6 και 8 της πρότυπης συμβάσεως εργασίας.
- 28 Ειδικότερα, όσον αφορά τη ρήτρα 6, η οποία απαριθμεί τις υποχρεώσεις και τα καθήκοντα των NCHD στο πλαίσιο της συμβάσεως εργασίας, η Επιτροπή δεν απέδειξε ότι οι NCHD υπέχουν βάσει της εν λόγω ρήτρας υποχρέωση εκπαίδευσεως.
- 29 Ομοίως, όσον αφορά τη ρήτρα 8 της πρότυπης συμβάσεως εργασίας, βάσει της οποίας, αφενός, ο εργοδότης «διευκολύνει, κατά περίπτωση, και σύμφωνα με τις επιταγές του νόμου του 2007 για τους επαγγελματίες ιατρούς (Medical Practitioners Act 2007), την απαιτούμενη για τις θέσεις NCHD εκπαίδευση/εγγύηση επάρκειας» και, αφετέρου, οι NCHD συμμετέχουν στην εκπαίδευση «σύμφωνα με τις επιταγές του [εν λόγω νόμου]», η Επιτροπή δεν αποδεικνύει ότι το νόημα της ρήτρας αυτής είναι διαφορετικό από εκείνο που υποστηρίζει η Ιρλανδία, ήτοι ότι η εν λόγω ρήτρα απλώς επαναλαμβάνει τις επιταγές του εν λόγω νόμου και δεν προβλέπει, ούτε επιβάλλει, συγκεκριμένες εργασιακές υποχρεώσεις ως προς την εκπαίδευση.

- 30 Τέλος, η Επιτροπή δεν προσκομίζει στοιχεία προς στήριξη του αμφισβητούμενου από την Ιρλανδία επιχειρήματός της ότι οι NCHD ενδέχεται να απολυθούν από τον εργοδότη τους αν δεν συμπληρώσουν τις προβλεπόμενες ώρες εκπαίδευσης Α και Β.
- 31 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι, υπό τις συνθήκες αυτές, η Επιτροπή δεν απέδειξε ότι οι ώρες εκπαίδευσης Α και Β αποτελούν «χρόνο εργασίας» κατά την έννοια της οδηγίας 2003/88. Κατά συνέπεια, δεν στοιχειοθέτησε ως προς τη ρήτρα 3, στοιχείο α, της συλλογικής συμβάσεως την ύπαρξη πρακτικής αντίθετης προς την ως άνω οδηγία. Υπό τις περιστάσεις αυτές, η πρώτη αιτίαση πρέπει να απορριφθεί.

Επί της δεύτερης αιτιάσεως με την οποία προβάλλεται ότι η ρήτρα 3, στοιχείο β, της συλλογικής συμβάσεως παραβαίνει την οδηγία 2003/88

- 32 Με τη δεύτερη αιτίαση η Επιτροπή προβάλλει ότι αντιβαίνει στις διατάξεις της οδηγίας 2003/88 η ρήτρα 3, στοιχείο β, της συλλογικής συμβάσεως, που προβλέπει ότι «η περίοδος αναφοράς για τους NCHD με σύμβαση εργασίας της οποίας η διάρκεια υπερβαίνει τους δώδεκα μήνες πρέπει να είναι δωδεκάμηνη και όχι εξαμήνη». Η Επιτροπή συνομολογεί μεν ότι το άρθρο 19 της οδηγίας αυτής προβλέπει τη δυνατότητα καθορισμού με συλλογικές συμβάσεις περιόδου αναφοράς έως δώδεκα μηνών για τον υπολογισμό του ανώτατου εβδομαδιαίου χρόνου εργασίας. Υπενθυμίζει όμως ότι καθορισμός μεγαλύτερης περιόδου αναφοράς σύμφωνα με την εν λόγω διάταξη επιτρέπεται μόνον με τήρηση των γενικών αρχών της προστασίας της ασφάλειας και της υγείας των εργαζομένων και εφόσον συντρέχουν αντικειμενικοί ή τεχνικοί λόγοι ή λόγοι οργάνωσης της εργασίας.
- 33 Η Ιρλανδία αντιτείνει ότι ο καθορισμός δωδεκάμηνης και όχι εξαμήνης περιόδου αναφοράς για τους NCHD των οποίων η σύμβαση εργασίας έχει διάρκεια άνω των δώδεκα μηνών είναι συμβατός με την ίδια ως άνω οδηγία και, ειδικότερα, με το άρθρο 19 αυτής. Επισημαίνει ότι στη συγκεκριμένη συλλογική σύμβαση εκτίθεται ο αντικειμενικός ή σχετικός με την οργάνωση της εργασίας λόγος που επιβάλλει τον καθορισμό μεγαλύτερης περιόδου αναφοράς, ήτοι ο προβληματισμός της HSE για το αν η ευελιξία που της παρέχεται για την εγγραφή των NCHD στους πίνακες υπηρεσίας είναι επαρκής για να εκπληρώνει στο ακέραιο τις νόμιμες υποχρεώσεις της.
- 34 Επισημαίνεται συναφώς ότι η Επιτροπή, η οποία συνομολογεί ότι είναι δυνατός ο καθορισμός περιόδου αναφοράς έως δώδεκα μηνών δυνάμει του άρθρου 19 της οδηγίας 2003/88, απλώς επικαλείται τις προϋποθέσεις καθορισμού μεγαλύτερης περιόδου αναφοράς και ουδόλως εκθέτει κατά πόσον, σε αντίθεση προς όσα υποστηρίζει η Ιρλανδία, οι προϋποθέσεις αυτές δεν πληρούνται στην υπό κρίση υπόθεση.
- 35 Κατά συνέπεια, η Επιτροπή δεν στοιχειοθέτησε ως προς τη ρήτρα 3, στοιχείο β, της συλλογικής συμβάσεως, την ύπαρξη πρακτικής αντίθετης προς την οδηγία 2003/88. Ως εκ τούτου, η δεύτερη αιτίαση πρέπει να απορριφθεί.

Επί της τρίτης αιτιάσεως με την οποία προβάλλεται ότι ορισμένοι όροι της ρήτρας 5 της πρότυπης συμβάσεως εργασίας παραβαίνουν την οδηγία 2003/88

- 36 Με την τρίτη αιτίαση η Επιτροπή υποστηρίζει ότι ορισμένοι όροι της ρήτρας 5 της πρότυπης συμβάσεως εργασίας αντιβαίνουν στην οδηγία 2003/88. Επικαλείται, πρώτον, τη ρήτρα 5, στοιχείο α, της πρότυπης αυτής συμβάσεως εργασίας, κατά την οποία η κανονική διάρκεια της εβδομαδιαίας εργασίας είναι 39 ώρες, καθώς και τη ρήτρα 5, στοιχεία ε και f, της ίδιας συμβάσεως η οποία δεν επιτρέπει να ζητείται από τους NCHD να παράσχουν εργασία για περισσότερες από 24 συνεχείς ώρες και ορίζει ότι ο εργοδότης μεριμνά ώστε οι NCHD να μην είναι σε ετοιμότητα προς εργασία για χρονικό διάστημα 24 ωρών πάνω από μία φορά ανά πενήνήμερο, πλην εξαιρετικών περιστάσεων. Κατά

το θεσμικό αυτό όργανο, από κανένα στοιχείο δεν προκύπτει ότι οι ιατροί δικαιούνται την ελάχιστη ημερήσια και εβδομαδιαία ανάπαυση που προβλέπει η οδηγία 2003/88, ούτε αντίστοιχη αντισταθμιστική περίοδο ανάπαυσης.

- 37 Δεύτερον, η Επιτροπή επικαλείται τη ρήτρα 5, στοιχείο i, της πρότυπης συμβάσεως εργασίας, κατά την οποία οι NCHD ενδέχεται να κληθούν να πραγματοποιήσουν υπερωρίες (ετοιμότητα κλήσης για παροχή εργασίας στον χώρο εργασίας) πλέον των 39 ωρών του ωραρίου τους, να παράσχουν εργασία εκτός τόπου εργασίας και εκτός του ωραρίου και/ή των υπερωριών που καθορίζει ο διευθυντής της κλινικής/ο εργοδότης και να εργαστούν πέραν του ωραρίου που αναγράφεται στον πίνακα υπηρεσιών ανάλογα με τις ανάγκες της υπηρεσίας, μολοντί ο εργοδότης κάνει χρήση των δυνατοτήτων αυτών σε εξαιρετικές περιπτώσεις. Κατά το θεσμικό αυτό όργανο, δεν υπάρχει κανένα ρητό όριο στον συνολικό εβδομαδιαίο χρόνο εργασίας.
- 38 Η Επιτροπή επισημαίνει ότι τα κράτη μέλη υποχρεούνται τόσο κατά τη μεταφορά στην εσωτερική έννομη τάξη, όσο και κατά την εφαρμογή των οδηγιών, να θεσπίζουν σαφές νομικό πλαίσιο το οποίο να δίνει τη δυνατότητα στους ιδιώτες να γνωρίζουν τα δικαιώματά τους. Η ρήτρα 5 της πρότυπης συμβάσεως εργασίας δεν προβλέπει τέτοιο νομικό πλαίσιο. Η διαπίστωση αυτή επιβεβαιώνεται εξάλλου από τη ρήτρα 5, στοιχείο m, της πρότυπης συμβάσεως εργασίας, κατά την οποία «[δ]εν επιτρέπεται η παροχή εργασίας εκτός του πλαισίου που ορίζει η σύμβαση εάν το σύνολο του χρόνου εργασίας για την παρούσα θέση εργασίας και του χρόνου εργασίας για οποιαδήποτε άλλη απασχόληση υπερβαίνει τον ανώτατο εβδομαδιαίο χρόνο εργασίας που ορίζει [η κανονιστική απόφαση του 2004]». Κατά το θεσμικό αυτό όργανο, από τον όρο αυτόν φαίνεται να προκύπτει a contrario ότι τα όρια που προβλέπει η κανονιστική απόφαση του 2004 δεν έχουν εφαρμογή στην πρότυπη σύμβαση εργασίας.
- 39 Η Ιρλανδία υποστηρίζει ότι, μολοντί δεν επαναλαμβάνονται στην πρότυπη σύμβαση εργασίας, οι προστατευτικές ρυθμίσεις της κανονιστικής αποφάσεως του 2004 και της οδηγίας 2003/88 αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα της, βάσει της από 22 Ιανουαρίου 2010 συμφωνίας διευθετήσεως. Σε κάθε περίπτωση, οι προστατευτικές αυτές ρυθμίσεις δεσμεύουν τους εργοδότες των NCHD δυνάμει της κανονιστικής αποφάσεως του 2004.
- 40 Το κράτος μέλος αυτό προβάλλει ότι η Επιτροπή, στηριζόμενη σε μεμονωμένους όρους της ρήτρας 5 της πρότυπης συμβάσεως εργασίας, παραγνωρίζει το σαφές νομικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται η σύμβαση αυτή, στο σύνολό της, και, ειδικότερα, οι ως άνω όροι. Όσον αφορά τη ρήτρα 5, στοιχείο m, της πρότυπης συμβάσεως εργασίας, η Ιρλανδία υποστηρίζει ότι ο όρος αυτός κατοχυρώνει ρητά τα χρονικά όρια εργασίας που προβλέπει η κανονιστική απόφαση του 2004.
- 41 Υπενθυμίζεται συναφώς ότι οι διατάξεις με τις οποίες μεταφέρεται ορισμένη οδηγία στην εσωτερική έννομη τάξη πρέπει να παρέχουν στους ιδιώτες τη δυνατότητα να λαμβάνουν ως βάση ένα σαφές, ακριβές και μη διφορούμενο νομικό πλαίσιο (βλ., επ' αυτού, απόφαση Επιτροπή κατά Ιρλανδίας, C-282/02, EU:C:2005:334, σκέψη 80).
- 42 Εντούτοις, η Επιτροπή με την υπό κρίση προσφυγή δεν αμφισβητεί τη μεταφορά με την κανονιστική απόφαση του 2004 της οδηγίας 2003/88 στην εσωτερική έννομη τάξη. Υποστηρίζει απλώς, επικαλούμενη μεταξύ άλλων ορισμένους όρους της ρήτρας 5 της πρότυπης συμβάσεως εργασίας, ότι η κανονιστική απόφαση αυτή δεν εφαρμόζεται στην πράξη.
- 43 Επιπλέον, οι διάδικοι συνομολογούν ότι το νομικό πλαίσιο, όπως αποτυπώνεται στη νομοθεσία η οποία μεταφέρει στην εσωτερική έννομη τάξη την οδηγία 2003/88, ήτοι στην κανονιστική απόφαση του 2004, είναι σαφές και, σε κάθε περίπτωση, εφαρμόσιμο.

- 44 Υπό τις συνθήκες αυτές, η Επιτροπή, επικαλούμενη ορισμένους μεμονωμένους όρους της ρήτρας 5 της πρότυπης συμβάσεως εργασίας, το ακριβές περιεχόμενο των οποίων αμφισβητείται μεταξύ των διαδίκων, δεν απέδειξε την ύπαρξη πρακτικής αντίθετης προς την οδηγία 2003/88. Κατά συνέπεια, η τρίτη αιτίαση πρέπει να απορριφθεί.

Επί των διαφόρων εκθέσεων και της διακηρύξεως του ΙΜΟ

- 45 Η Επιτροπή επικαλείται επίσης διάφορες εκθέσεις για την εφαρμογή της οδηγίας 2003/88, τις οποίες κατήρτισαν και κοινοποίησαν στην Επιτροπή οι Ιρλανδικές αρχές το 2013 και το 2014, καθώς και μία δήλωση του ΙΜΟ, από τις οποίες υποστηρίζει ότι προκύπτει ότι, παρά την πρόοδο που έχει επιτευχθεί ως προς την εφαρμογή της οδηγίας 2003/88, η Ιρλανδία δεν συμμορφώνεται πλήρως με τις υποχρεώσεις που υπέχει βάσει της οδηγίας αυτής.
- 46 Η Ιρλανδία συνομολογεί ότι δεν ήταν δυνατόν να επιτευχθεί στην πράξη πλήρης συμμόρφωση με την οδηγία 2003/88 σε όλες τις περιπτώσεις, αλλά αμφισβητεί ότι αυτό οφείλεται σε εκ μέρους της παράβαση της υποχρεώσεως να λάβει όλα τα αναγκαία μέτρα για την επίτευξη της πλήρους συμμορφώσεως. Επισημαίνει ότι κατέβαλλε διαρκείς και συντεταγμένες προσπάθειες για να επιτύχει πλήρη συμμόρφωση στην πράξη και ότι συνεχίζει να αντιμετωπίζει όλες τις περιπτώσεις μη συμμορφώσεως, μεταξύ άλλων και με την επιβολή χρηματικών κυρώσεων.
- 47 Κατά το κράτος μέλος αυτό, το επιχείρημα που προβάλλει κατ' ουσίαν η Επιτροπή είναι ότι το γεγονός και μόνο ότι οι κανονιστικές ρυθμίσεις που μεταφέρουν την οδηγία 2003/88 δεν τηρούνται σε όλες τις περιπτώσεις στην πράξη δικαιολογεί επαρκώς τη διαπίστωση παραβάσεως εκ μέρους του οικείου κράτους μέλους των υποχρεώσεων που υπέχει βάσει του δικαίου της Ένωσης.
- 48 Επισημαίνεται συναφώς ότι η Επιτροπή δεν διευκρινίζει με το δικόγραφο της προσφυγής της εάν επικαλείται τις εν λόγω εκθέσεις και δήλωση μόνον για να αναδείξει τα προβλήματα στα οποία οδηγεί η προβαλλόμενη παράβαση της οδηγίας 2003/88 εξ αιτίας της ρήτρας 3, στοιχεία α και β, της συλλογικής συμβάσεως και ορισμένων όρων της ρήτρας 5 της πρότυπης συμβάσεως εργασίας, ή ως αυτοτελή ένδειξη της μη εφαρμογής στην πράξη της ως άνω οδηγίας.
- 49 Σε κάθε περίπτωση, δεν αρκεί η εκ μέρους της Επιτροπής επίκληση των συγκεκριμένων εκθέσεων και της διακηρύξεως του ΙΜΟ προς απόδειξη της μη εφαρμογής της οδηγίας 2003/88 εκ μέρους της Ιρλανδίας. Ειδικότερα, όπως προκύπτει από τη νομολογία που εκτέθηκε στις σκέψεις 22 και 23 της παρούσας αποφάσεως, η Επιτροπή φέρει το βάρος αποδείξεως, χωρίς να μπορεί να στηριχθεί σε οποιοδήποτε τεκμήριο, ότι η φερόμενη ως αντίθετη προς την οδηγία αυτή πρακτική μπορεί να αποδοθεί καθ' οιονδήποτε τρόπο στην Ιρλανδία.
- 50 Στην υπό κρίση υπόθεση, η Επιτροπή απλώς αναφέρει ως προς το σημείο αυτό ότι η HSE αποτελεί κρατικό φορέα. Δεν εξειδικεύει όμως τον ρόλο της διοικητικής αυτής αρχής, πέραν από την υπογραφή της συμφωνίας διευθετήσεως για την οποία έγινε λόγος στη σκέψη 14 της παρούσας αποφάσεως και της οποίας παραρτήματα αποτελούν η συλλογική σύμβαση και η πρότυπη σύμβαση εργασίας. Όπως όμως προκύπτει από τις σκέψεις 16 έως 44 της παρούσας αποφάσεως, το θεσμικό αυτό όργανο δεν απέδειξε ότι από τα δύο αυτά έγγραφα προκύπτει πρακτική αντίθετη προς την οδηγία 2003/88.
- 51 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι η Επιτροπή δεν απέδειξε ότι υπάρχει, όσον αφορά την Ιρλανδία, πρακτική αντίθετη προς τα άρθρα 3, 5, 6, και 17, παράγραφοι 2 και 5, της οδηγίας 2003/88 ως προς την οργάνωση του χρόνου εργασίας των NCHD.
- 52 Κατά συνέπεια, η προσφυγή πρέπει να απορριφθεί.

Επί των δικαστικών εξόδων

- ⁵³ Κατά το άρθρο 138, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπάρχει σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Επειδή η Επιτροπή ηττήθηκε, πρέπει να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα σύμφωνα με το αίτημα της Ιρλανδίας.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τέταρτο τμήμα) αποφασίζει:

- 1) Απορρίπτει την προσφυγή.**
- 2) Καταδικάζει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.**

(υπογραφές)